

Teden čistoče

Snaga krepi zdravje. Zdravje zvišuje produkcijo so ob Tednu čistoče leta 1948 zapisali na enega od propagandnih plakatov. (Vir: Trpin, 1948)

Plakat, ki ga hrani Pomurski muzej Murska Sobota. (Vir: Pomurski muzej Murska Sobota)

Plakat ob Tednu čistoče leta 1948, velikosti 90 x 63 cm s sloganom Skrbimo za higieno naše vasi (Vir: Trpin, 1948)

Marjeta Berkopec

V Pomurskem muzeju v Murski Soboti je razstavljen plakat Rdečega križa, ki je leta 1947 napovedoval Teden čistoče. Dolgoletna prizadevanja za dvig osebne in splošne higijene so v naših krajih takoj po drugi svetovni vojni potekala tudi v okviru Rdečega križa. Aktivni Rdečega križa (Ahčin, 1955) so se povezovali z zdravstvenimi delavci, zlasti z medicinskimi sestrami. Z zdravstvenim prosvetljevanjem in zdravstveno vzgojo ljudi o osebni higieni in higieni okolja so z različnimi zdravstvenovzgojnimi akcijami pomembno prispevali k dvigu higienske kulture.

Leta 1947 v Ljudskem tedniku zasledimo članek o zgodovinsko pogojeni zaostalosti, slabih higienskih razmerah in primitivni zdravstveni disciplini prebivalstva, ki je posledično izpostavljeno večjemu tveganju za širjenje epidemij. »Zato so oblasti predvidele, da se higiena kot učni predmet uvede v vse ljudske in strokovne šole, a tudi v srednja in tehnična učilišča, zlasti pa na učiteljska, v slednja celo kot diplomski predmet. Sistematično širjenje zdravstvenih načel naj postane ena izmed nalog ljudskošolskega učitelja in izobraženstva vobče.« (Anon, 1947)

Leta 1947 je Teden čistoče pod motom S čistočo k zdravju, z zdravjem k planu potekal od 14. do 20. septembra. V času od 5. do 11. septembra 1948 je bil Teden čistoče (Snaga krepki zdravje. Zdravje zvišuje produkcijo) namenjen predvsem vsem, tovarnam in šolam. V časniku Slovenski poročevalec so v članku z naslovom Snaga – prvi pogoj zdravja ob tednu čistoče zapisali, da se začenja splošna akcija za dvig higienske in zdravstvene ravni prebivalstva. Ker vsega ne bo mogoče opraviti v enem tednu, mora akcija postati trajna naloga krajevnih ljudskih odborov in vseh množičnih organizacij. »Ni treba podrobno razlagati kolikega pomena je čistoča, snaga ali higiena za ljudsko zdravje. Samo nekaj si obnovimo. Pri nas poznamo še sorazmerno precej trebušnega tifusa, ki velja za bolezen slabih higienskih prilik in pomanjkljivih in mlačnih odnosov ljudi do snage.« (P. S., 1948)

V glasilu Osvobodilne fronte okraja Ptuj leta 1949 najdemo zapis, da bo Teden Rdečega križa potekal v času od 5. do 13. novembra 1949 in mora postati široka zdravstveno prosvetna akcija. »Glavno delo organizacije Rdečega križa je širjenje

zdravstvene prosvete. Naloga, ki jih postavlja pred nas petletka, bomo izvršili ter s tem dosegli, da bomo imeli zdrave otroke, zdrave mladince in odrasle ljudi. Krivična socialna ureditev v stari Jugoslaviji se močno pozna v zdravstvu. Še danes vlada v nekaterih predelih Jugoslavije zdravstvena in higienska zaostalost kot del splošne kulturne zaostalosti, s katero je tlačila stara Jugoslavija delovno ljudstvo. Tuberkuloza, alkoholizem in spolne bolezni so kvarile in delno še kvarijo in uničujejo življenje mladih delovnih ljudi.« (Anon, 1949)

Članek o delu Rdečega križa na terenu zasledimo tudi v strokovni reviji medicinskih sester Medicinska sestra na terenu, letnik 2, številka 3. Ahčin (1955) poudarja pomen povezovanja aktivov Rdečega križa z zdravstvenimi delavci, zlasti z medicinskimi sestrami v patronažni službi, bobicami in sanitarnimi tehnikami. Pod vodstvom strokovnega kadra so aktivisti Rdečega križa, usposobljeni na zdravstvenih tečajih, zdravstveno prosvetljevali ljudi o osebni higieni in higieni okolja. Zaradi neznanja in zgodovinsko pogojene zaostalosti si ljudje sami niso znali pomagati. Z organizacijo tedna čistoče, tedna boja proti tuberkulozi, tedna otroka in matere so opozarjali na posebej pereče probleme. »Vendar taki tedni in teme, ki jih bomo v njih obravnavali, ne smejo imeti kampanjskega značaja, ker ne bi imeli in tudi ne bodo mogli imeti uspeha. Ti poudarki morajo izzveneti v stalno, sistematično delo, naj bodo spodbuda za večji polet. Kaj naj sicer pomeni teden čistoče, če bi ostalo samo pri tednu? Po takem tednu ostane nujno vse pri starem, kar tudi v resnici opažamo ...«

»Medicinske sestre v patronažni službi, učitelji in učiteljice, ki imajo za to veselje, so za nas najbolj dragoceni in potruditi se moramo, da jih bomo čim več pritegnili k sodelovanju. Patronažna sestra je zaradi običajno obsežnega terena in pomanjkljivosti prometnih sredstev – saj navadno pešači – zelo ovirana pri svojem delu, njena dejavnost je objektivno omejena. Če pa bi povezovala aktiv Rdečega križa ob pomoči izkušenih učiteljev ali učiteljic na terenu, bi si lahko pridobila mnogo dragocenih sodelavcev. Imela bi v vsaki vasi zdravstvene sodelavce, ki bi ji pomagali, in to bi ogromno pomenilo za napredek naše vasi. To povezavo si zamišljamo tako, da bi sestra (kjer ni sestre, pa učiteljica) sklicevala mesečno od časa do časa (to bi bilo odvisno od letnega časa oziroma kmetijskih del in od problematike) sestanke aktiva Rdečega križa iz vseh vasi svojega področja. Z njimi bi obravnavala probleme njihovih vasi, uspehe in neuspehe pri njihovem delu za napredek higienske kulture, razpravljali bi o vrstnem redu posameznih nalog po nujnosti, o programu dela za daljše razdobje in podobno. Pri tej priložnosti bi aktivom osvežila njihovo znanje in jim

povedala tudi kaj novega, kar ji sedaj omogoča list »Medicinska sestra na terenu«. Pri svojih obiskih na terenu pa se bo z njimi pogovorila, preverila njihovo delo. Aktivni na vasi pa bi se lahko pogosteje sestajali in izmenjali svoje izkušnje.» (Ahčin, 1955)

Tečaje za žensko vaško mladino (Demšar, 1958) so pod okriljem Rdečega križa začeli organizirati leta 1952. Po dveh letnem opazovanju je Demšar zapisal, da je za delo na tečajih Rdečega križa še najbolj poklicana medicinska sestra, v kateri se posrečeno prepletajo vse štiri komponente: solidno strokovno znanje, poznavanje psihe in potreb mladih deklet, smisel za način dela z dekleti, predvsem pa mnogo volje in pripravljenosti za to delo. Medicinska sestra na terenu je v stalnem stiku z dekleti in pozna njihove težave, tako da ima na tečajih »najlepšo priliko oblikovati njih zdravstveno zavest in obenem v njih buditi občutek, da so lahko pomembni vzgojni činitelji.« Dr. Ahčin, direktor Centralnega higienskega zavoda, je zapisal, da »gledamo v medicinski sestri borca za izboljšanje zdravstvenih razmer, zdravstvenega vzgojitelja v besedi in dejanju, ki stopa v žarišče naše pozornosti kot izredno važen činitelj.«

O uspešnem zdravstveno-izobraževalnem delu (Anon, 1953) na tečajih Rdečega križa so 23. januarja 1953 pisali v Ptujem tedniku. Na 33 tečajih je tudi do 1200 deklet poslušalo predavanja o higieni, epidemiologiji ter boju proti nalezljivim boleznim, o higieni nosečnic, negi in prehrani otrok, o prvi pomoči. Nad 900 tečajnic si je kupilo za tečaj pripravljene priročnike.

Zaskrbljenost (Juvan, 1982) nad dejstvom, da higienske in zdravstvene razmere še zdaleč niso take, kot bi pričakovali glede na življenjski standard, pa zasledimo tudi leta 1982. Zato so slovenski delegati v organizaciji Rdečega križa Jugoslavije sprožili pobude za oživitve akcij za dvig osebne in splošne higijene, ki bi potekale vse leto in bi zajele vso Jugoslavijo, ne samo Slovenije. Ker skrb za zdravje in čistočo pomembno prispevata k stabilizaciji gospodarstva je predlog podprla tudi zvezna konferenca SZDL (Socialistična zveza delovnega ljudstva).

Da umivanje rok v 21. stoletju še vedno ni nekaj samoumevnega, je pokazal že prvi val epidemije covid-19. Priporočila NIJZ za preprečevanje okužbe z virusom SARS-CoV-2 (2021) temeljijo na higieni (umivanje in razkuževanje rok, higiena kašlja, varna razdalja, pravilna uporaba mask, higiensko ravnanje v gospodinjstvu ...). Stavek, ki ga je Juvan leta 1982 zapisal ob predstavitvi akcij Rdečega križa, je v tem koronskem letu znova postal še kako aktualen: »Zatorej začnimo letos s tem, kar bi pravzaprav že zdavnaj moralo biti naša vsakodnevna navada.«

Literatura:

Ahčin, M., 1955. Delo rdečega križa na terenu. *Obzornik zdravstvene Nege*, 2(3), pp. 153–160. Dostopno na: <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/358> [10.2.2021].

Demšar, F., 1958. Tečaji rdečega križa za žensko vaško mladino in medicinska sestra. *Obzornik zdravstvene Nege*, 5(3), pp. 123–126. Dostopno na: <https://obzornik.zbornica-zveza.si:8443/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/485> [10.2.2021].

Priporočila za preprečevanje okužbe z virusom SARS-CoV-2. Nacionalni inštitut za javno zdravje, 24.2.2021. Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/priporocila-za-preprecevanje-okuzbe-z-virusom-sars-cov-2> [26.3.2021].

Časopisni viri:

Anon, 1947. Obvezna higiena v Jugoslaviji. *Ljudski tednik* (11.09.1947), letnik 2, številka 84, p. 4. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XSLDO60R/210a93bf-edb1-4510-8f6e-3e9b47ee283a/PDF> [10.2.2021].

Anon, 1949. Od 5. do 13. novembra 1949 bo "Teden Rdečega križa" Naše delo. *Glasilo osvobodilne fronte okraja Ptuj* (28.08.1949), letnik II, številka 30, p. 1. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HRCL02C7/4cf7ee69-5087-41f9-a9d8-060c8b8fe354/PDF> [10.2.2021].

Anon, 1953. Tečaje Rdečega križa bi lahko obiskovala tudi dekleta, ki jim to ni obveznost!

Ptujski tednik: glasilo Osvobodilne fronte za ptujski okraj (23.01.1953), letnik 6, številka 4, p.2.

Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-50N9GELB/a6e33bc2-9f03-4b5b-9481-bb9a0d5dc869/PDF> [10.3.2021].

Juvan, D., 1982. Akcija Rdečega križa za dvig splošne in osebne higijene. *Naša skupnost (Ljubljana Moste-Polje)*, letnik 23, številka 6, p. 4. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-37R5ABKX/5014bd08-b423-413c-be06-5bc5bc4000ac/PDF> [10.3.2021].

P. S., 1948. Snaga – prvi pogoj zdravja. *Slovenski poročevalc* (05.09.1948), letnik 9, številka 212, p. 3. Dostopno na: <https://www.dlib.si/results/?euapi=1&query=%27keywords%3dslovenski+poro%C4%8Dvalec+05.09.1948%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25> [10.2.2021].

Viri fotografij:

Pomurski muzej Murska Sobota. Dostopno na: http://www.o-fp.kr.edus.si/slike/0203/Tabor_Murska_Sobota/slikao45.jpg [10.2.2021].

Trpin, J., 1948. Teden čistoče, 5. – 11. septembra 1948. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:IMG-7TRKNI98> [10.2.2021].

Trpin, J., 1948. Teden čistoče, od 5. – 11. sept. 1948. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-4RIAH49M> [10.2.2021].